

**„JAK KSZTAŁCIĆ STUDENTÓW
INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOTEKOZNAWSTWA?
PROGRAMY STUDIÓW A RYNEK PRACY I ROZWÓJ NAUKI”¹**

Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Edukacyjna
Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytetu Jagiellońskiego
(Kraków, 6-7 czerwca 2011 r.)

Tegoroczna konferencja Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego została zorganizowana we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, Konsulatem Generalnym USA w Krakowie i Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, która przyjęła rolę partnera wspierającego. Patronat medialny zapewnił Nowy EBIB. Zgodnie z zamierzeniem organizatorów, konferencja miała charakter pionierski, ponieważ po raz pierwszy w kraju na wspólnych obradach zgromadzili się przedstawiciele niemal wszystkich podmiotów zainteresowanych jakością efektów kształcenia studentów INiB w Polsce. O różnorodnych aspektach przygotowania zawodowego INiB dyskutowali zatem, obok dydaktyków akademickich, również reprezentanci pracodawców (głównie dyrektorzy bibliotek), pracownicy bibliotek i ośrodków informacji, członkowie naukowych i branżowych organizacji INiB, brokerzy informacji, specjaliści w dziedzinie kształcenia ustawicznego bibliotekarzy, doradztwa biznesowego i wspomagania procesów rekrutacyjnych oraz studenci.

W konferencji uczestniczyło ponad 60 osób, w tym goście z Francji, Niemiec, Republiki Czeskiej, USA i Wielkiej Brytanii. Podczas sesji plenarnej i dwóch równoległych paneli dyskusyjnych przedstawiono ogółem 25 referatów i komunikatów. Istotnymi punktami programu były ponadto wideokonferencja ze specjalistką z USA, zorganizowana przez Janinę Galas, dyrektor American Information Resource Center przy Konsulacie Generalnym USA w Krakowie, oraz dwa równoległe warsztaty szkoleniowe.

Po powitaniu audytorium przez dyrektor IINiB UJ dr hab. Marię Próchnicką oficjalnego otwarcia obrad dokonali prof. dr hab. Szczepan Biliński, prorektor UJ ds. badań i współpracy międzynarodowej, prof. dr hab. Krzysztof Pleśniarowicz, prodziekan ds. studiów Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ oraz konsul USA ds. prasy i kultury Benjamin R. Ousley Naseman.

Anglojęzyczną sesję plenarną prowadzoną przez M. Próchnicką i Katarzynę Materską (IINiSB UW) wypełniły referaty gości zagranicznych. Paul Sturges, emerytowany profesor Loughborough University (Wielka Brytania) i były wieloletni szef FAIFE IFLA (Free Access to Information and Freedom of Expression Committee) zsumował swoje międzynarodowe doświadczenia dydaktyczno-naukowe z ostatnich lat, by na tej podstawie określić uniwersalne warunki, niezależne

¹ Oficjalny blog konferencji: <http://konferencjainib2011.blogspot.com>.

od kontekstu geograficznego, z którymi powinni lub muszą obecnie liczyć się autorzy akademickich programów kształcenia INiB. Po pierwsze, zwrócił uwagę na mniejszy nabór kandydatów na studia wyższe na kierunek INiB i paradoksalny wzrost zainteresowania studiami kształcącymi tzw. niebibliotekarskie kompetencje informacyjne (*non-library information skills*), co wynika ze zwiększonego popytu na tego rodzaju umiejętności niemal we wszystkich sferach gospodarki i życia społecznego. Po drugie, podkreślił fakt, że jednym z elementów zawodowej codzienności pracowników informacji i bibliotekarzy stało się rozwiązywanie dylematów aksjologicznych, dotyczących prawa do wolności wypowiedzi, sumienia i wyznania, ochrony prywatności, dostępu do informacji itd. Na przykładach wziętych z życia publicznego Wielkiej Brytanii, Danii, Norwegii, USA, Chorwacji i kilku krajów Afryki subsaharyjskiej ukazał rolę bibliotekarzy w konfliktach związanych z radykalizacją religijną i aktywnością ruchów podejrzewanych o psychomanipulacje (sprawa karykatur Mahometa w Danii, odmowa przyjmowania przez biblioteki darów od kościoła scientologicznego). W konkluzji swojego wystąpienia Paul Sturges stwierdził, że w następstwie zmian w wymaganiach pracodawców i sposobie postrzegania użyteczności zawodów informacyjnych od absolwentów INiB oczekuje się nie tylko wysokiej sprawności operacyjnej, ale przede wszystkim reaktywności, pryncypalności i „etycznie zaangażowanego rozumienia relacji między użytkownikiem, informacją i usługami informacyjnymi”. Maria Burke (University of Salford, Wielka Brytania) mówiła o tym, jak na profilowanie brytyjskich programów INiB i efekty kształcenia wpływa obecna sytuacja finansów publicznych, zmuszająca uczelnie do samodzielnego zdobywania funduszy. Wobec ostrych oszczędności w przydziale środków z centralnych rezerw państwowych, instytucje kształcenia próbują utrzymać płynność budżetową, łącząc się w dochodowe konsorcja z podmiotami komercyjnymi. Pod względem jakości kształcenia, perspektyw zatrudnienia absolwentów i ułatwienia transferu wiedzy do sektora biznesu formuła taka jest zasadniczo korzystna, niemniej rodzi problemy związane z konfliktami interesów, zderzaniem się bardzo odmiennych logik postępowania i złożonością relacji interdyscyplinarnych (M. Burke wyróżnia trzy warianty współpracy w konsorcjach: *trans-disciplinarity*, *cross-disciplinarity* i *cross-collaboration*). Daniel Bougnoux (Université Stendhal-Grenoble 3, Francja), filozof i współzałożyciel, wraz z Régissem Debray, francuskiej szkoły mediologicznej bliskiej McLuhanowskim tezom determinizmu technologicznego, nakreślił ogólnie kulturowe i cywilizacyjne następstwa przełomu cyfrowego, który nazywa „przełosem od grafo- do numerosfery”. W jego opinii, najważniejszą implikacją tych przemian dla kształcenia akademickiego w dziedzinie INiB jest stopniowe zlewanie się w jedno pojęć prawdy i relewancji. Dwie kolejne prelegentki poruszały bardziej praktyczną kwestię dostosowania kwalifikacji absolwentów INiB do potrzeb pracodawców. Właśnie z punktu widzenia pracodawcy, a zarazem menedżera odpowiedzialnego za trafność decyzji rekrutacyjnych Margaret M. Walther (American Information Resource Center, Ambasada USA w Warszawie) przedstawiła listę wymogów kompetencyjnych i oczekiwań w zakresie predyspozycji osobowych, składających się na sylwetkę pożądanego kandydata do pracy w służbach informacyjnych, działających przy placówkach dyplomatycznych USA w Europie Środkowej i Wschodniej. Z kolei Laura Saunders (Graduate School of Library and Information Science, Simmons College, USA) zrelacjonowała wyniki przeprowadzonego przez siebie ogólnokrajowego badania, którego celem było ustalenie rankingu kompetencji i kwalifikacji, wymaganych w USA od kandydata do pracy w charakterze bibliotekarza oddziału informacyjno-bibliograficznego. Respondenci, wśród których znaleźli się zarówno sami *reference librarians*, jak i dyrektorzy bibliotek i menadżerowie koordynujący politykę zatrudnienia, największą wagę przypisali sprawności interpersonalnej, a dalej znajomości źródeł, heurystyki wyszukiwawczej i systemów klasyfikacyjnych. Podkreślając wartość poznawczą badania i fakt, że jego wyniki już znajdują odzwierciedlenie w programach uczelni amerykańskich, autorka zapowiedziała jednocześnie zamiar stworzenia międzynarodowego zespołu naukowego, mającego

powtórzyć badanie, tym razem w Europie. Libuše Foberová i Milan Konvit (Institute of the Czech Language and Library Science, Silesian University in Opava, Republika Czeska) omówili, odpowiednio, czeskie zasady i kryteria akredytacji kierunku INiB oraz wypracowaną w swoim Instytucie metodykę tworzenia programów bloków przedmiotowych (na przykładzie niedawno otwartej specjalizacji *community librarian*). Nowy wątek do dyskusji nad czynnikami sukcesu w kształceniu absolwentów INiB wprowadził Michal Lorenz (Division of Information and Library Studies, Masaryk University, Republika Czeska), który posiłkując się wynikami własnych badań, przekonywał o istotnej roli tzw. klimatu społecznego w skutecznym motywowaniu studentów i budowaniu u nich takiego modelu subiektywnego zadowolenia z pracy, w którym na równi z gratyfikacją finansową liczą się nagrody niematerialne (pasja, zaangażowanie, poczucie przynależności do wspólnoty korporacyjnej). Panoramę punktów widzenia reprezentowanych w czasie sesji plenarnej domknęło ostatnie wystąpienie Lisy Beutelspacher i Lisy Orszullok, studentek Uniwersytetu im. Heinricha Heinego w Düsseldorfie, które potwierdzały efektywność i atrakcyjność *e-learningu* w nauczaniu przedmiotów zawodowych (zarządzanie informacją i wiedzą, budowa baz danych, elementy lingwistyki komputerowej). Po zakończeniu obrad pierwszego dnia konferencji w Konsulacie Generalnym USA w Krakowie odbyła się wideokonferencja z Karen O'Brien, szefową Biura ds. Akredytacji American Library Association, podczas której porównywano standardy akredytacyjne stosowane przez ALA na terenie USA i Kanady z analogicznymi procedurami obowiązującymi w Europie. W głosach podsumowujących, przedstawiciele środowiska akademickiego z Polski, Czech i Wielkiej Brytanii postulowali zacieśnienie współpracy z krajowymi organizacjami branżowymi INiB w zakresie definiowania efektów kształcenia i ustalaniu warunków akredytacji.

W drugim dniu konferencji obrady toczyły się w dwóch równoległych panelach prowadzonych przez Martę Skalską-Zlat (IINiB UW) i Remigiusza Sapę (IINiB UJ). W wystąpieniach sekcji pierwszej, zatytułowanej *Kompetencje INiB na rynku pracy: realia i perspektywy*, skonfrontowały się i wzajemnie dopełniły poglądy na przyszłość kształcenia w dziedzinie INiB, wyrażane zarówno z pozycji pracodawców, jak i dydaktyków, i praktyków zawodu. Jako pierwsza głos zabarała Małgorzata Pietrzak (IINiSB UW), która zwróciła uwagę na obiektywne, formalnoprawne przesłanki skłaniające do przemyślenia treści programowych i zakładanych efektów kształcenia INiB. Wskazała mianowicie nowe zakresy wymagań kompetencyjnych oraz zadań kulturotwórczych i edukacyjnych, wynikające dla bibliotekarzy i bibliotek, w szczególności publicznych, ze zgłoszonego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego projektu zmian w ustawie o bibliotekach i ustawie o prowadzeniu działalności kulturalnej. Łucja Maciejewska i Mirosław Garbacz (Biblioteka Główna i OINT, Politechnika Wrocławska) podjęli próbę zweryfikowania, w jakim stopniu studia INiB w obecnym kształcie programowym przygotowują do podjęcia efektywnej pracy w bibliotece akademickiej. Autorzy podzielili się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi zarówno kompetencji merytorycznych absolwentów INiB, jak i przystawalności ich wyobrażeń o zawodzie, wyniesionych ze studiów, do realiów praktyki. Ich wypowiedź dała też interesujący wgląd w wypracowane w OINT Politechniki Wrocławskiej metody bieżącej i prospektywnej oceny umiejętności nowo przyjętych pracowników. Podobny cel miało wystąpienie Marii Daszkiewicz i Elżbiety Karpińskiej-Pawlak, które oceniały poziom kwalifikacji absolwentów INiB z punktu widzenia szczególnych potrzeb Zakładu Informacji Naukowej i Technicznej, Promocji i Szkoleń Instytutu Zaawansowanych Technologii Wytwarzania w Krakowie. Wieloaspektowość profilu kompetencyjnego pracownika biblioteki publicznej w środowisku małego miasta na podstawie doświadczeń pracy w GBP w Kętach scharakteryzowała Krystyna Kusak, członkini zespołu eksperckiego działającego w ramach Programu Rozwoju Bibliotek Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Małgorzata Kisilowska i Maria Przystek-Samokowa (IINiSB UW) przyjęły natomiast perspektywę

dydaktyczną i zaprezentowały samodzielnie opracowany zestaw narzędzi oceny efektów kształcenia absolwentów Podyplomowych Studiów Zarządzania Informacją w Ochronie Zdrowia. Kolejne dwa wystąpienia w tej sesji dotyczyły roli kultury organizacyjnej w stymulowaniu rozwoju zawodowego bibliotekarzy i pracowników informacji. Aneta Firlej-Buzon (IINiB UW.) przypominała o tym, jak pożyteczne w pobudzaniu ambicji zawodowych jest naśladowanie liderów mających środowiskowy autorytet potwierdzony np. międzynarodowymi nagrodami (Carol Ishimoto Award, Green Carpet Award). Ewa Mukoid (Instytut Komunikacji i Rozwoju, Kraków) demonstrowała zalety *coachingu* jako metody optymalizacji procesów zarządzanych, motywowania pracowników i wspomagania decyzji rekrutacyjnych zarówno w organizacjach sektora prywatnego, jak i w instytucjach publicznych. Panel zakończył się referatem Agnieszki Korycińskiej-Huras (IINiB UJ), wyrażającym propozycję poszerzenia transferu specjalistycznej wiedzy IINiB do komercyjnego sektora usług intelektualnych w Polsce przez organizację wąskotematycznych, celowanych kursów, eksponujących kompetencje kadry akademickiej IINiB o wysokiej wartości dodanej.

Drugi panel polskojęzyczny – *Kształcenie IINiB: stan obecny i perspektywy rozwoju* – rozpoczął się referatem Danuty Koniecznej (Biblioteka Uniwersytecka, UWM w Olsztynie), poświęconym sprawie udziału Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w kształceniu bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w kontekście rozwoju biblioteki jako organizacji uczącej się. Autorka w systematycznym wykładzie omówiła całe spektrum działań SBP na rzecz podnoszenia kwalifikacji pracowników IINiB (m.in. kształcenie ustawiczne, zdalne nauczanie, studia podyplomowe, działalność wydawnicza), udowadniając zarazem, że podobnie jak inne krajowe stowarzyszenia branżowe jest ono co do zasady uprzywilejowanym partnerem i sojusznikiem uczelni w zapewnianiu wysokich kwalifikacji absolwentów IINiB. Wystąpienie zawierało szereg starannie udokumentowanych argumentów przemawiających za poszerzeniem współpracy między SBP i uczelniami wyższymi. Zbliżone intencje miała również K. Materska (Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, IINSiB UW), która wypowiadając się z podwójnej perspektywy dyrektora dużej publicznej księżnicy naukowej i dydaktyka akademickiego IINiB, zaproponowała partycypacyjny model kształtowania kompetencji absolwentów tego kierunku, zakładający współpracę środowisk naukowych i przedstawicieli instytucji bibliotecznych. Tylko taka formuła gwarantuje, zdaniem autorki, współmierność efektów kształcenia do skali wymagań stawianych obecnie pracownikom bibliotek. Inaczej, tym razem z punktu widzenia studentów IINiB, zajęli się oceną relewancji programów kształcenia Renata Aleksandrowicz i Tomasz Piasecki (IINiB UW.). W swoim wystąpieniu zreferowali wyniki badania edukacyjnych i zawodowych oczekiwań oraz stopnia identyfikacji z profesją, przeprowadzone wśród studentów I i III roku studiów licencjackich oraz I roku studiów magisterskich IINiB UW. Badania wykazały kilka istotnych prawidłowości, m.in. fakt, że znaczna część przyszłych absolwentów nie zamierza podjąć pracy w zawodzie, a przy tym uważa liczne treści programowe realizowane w toku studiów za nieadekwatne do swoich zainteresowań zawodowych związanych z kierunkiem. Wśród ankietowanych uwidoczniły się ponadto różnice w ocenach atrakcyjności oferowanych w IINiB UW. bloków specjalizacyjnych, z wyraźną preferencją dla bloku edytorskiego. Znakomite dopełnienie wniosków tych obserwacji przyniósł referat Bożeny Hojki (IINiB UW.), która skomentowała wyniki studenckich ankiet ewaluacyjnych przeprowadzanych w IINiB UW. w zakresie dwóch kryteriów oceny zajęć: ich przydatności i wagi w całym toku studiów oraz atrakcyjności. Rozkład tych osądów został następnie porównany do potrzeb pracodawców i współczesnego rynku pracy. W panelu poświęconym praktycznym aspektom kształcenia nie zabrakło też wystąpień dotyczących projektowania programów kursów autorskich. Kwestię tę poruszyli przedstawiciele IBIIN US: Renata Frączek, omawiając treści programowe i zakładane efekty przedmiotu *Technologia informacyjna*, proponowanego w ramach „eksportu” i promocji kompetencji IINiB studentom śląskich uczelni

technicznych, oraz Jacek Tomaszczyk, który w analogiczny sposób scharakteryzował nauczanie angielskiego języka specjalistycznego na kierunku INiB. Tematem dwóch ostatnich wystąpień w tej sesji była ocena efektywności wykorzystania w kształceniu INiB elementów elektronicznego środowiska dydaktycznego. Jolanta Szulc (IBiIN UŚ) wymieniała zalety systemów ekspertowych, obecnych w ofercie edukacyjnej polskich i zagranicznych uczelni, zaś Monika Krakowska (IINiB UJ) dzieliła się pozytywnymi doświadczeniami pracy w ramach europejskiego programu wirtualnej mobilności TeaCamp.

Po zakończeniu obrad uczestnicy zostali zaproszeni do udziału w jednym z dwóch równoległych warsztatów szkoleniowych. Pierwszy z nich, moderowany przez M. Próchnicką, dotyczył podstaw metodyki projektowania programów studiów w oparciu o macierze efektów kształcenia, zgodne z Krajowymi Ramami Kwalifikacji. Celem warsztatu drugiego, prowadzonego przez E. Mukoid (Instytut Komunikacji i Rozwoju, Kraków) i skierowanego głównie do dyrektorów bibliotek, bibliotekarzy i pracowników informacji, było przedstawienie użyteczności *coachingu* w doskonaleniu metoda zarządzania zmianą w bibliotece.

Obrady zakończyła wspólna dyskusja, która potwierdziła duże zainteresowanie środowiska problematyką omawianą w trakcie konferencji.

Agnieszka Korycińska-Huras
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

Tekst wpłynął do Redakcji 19 października 2011 r.